

Hoofstuk 6

PROBLEEMOPLOSSING:

1. Inleiding:

Tot dusver het ons in die eerste hoofstuk ondersoek ingestel na Heyns se wysgerige ingesteldheid, waarvan hy onmoontlik nie los kon kom nie, en wat waarskynlik ook die meeste negatiewe kritiek op sy werk uitgelok het. Ons het aangedui dat hierdie ingesteldheid hom gehelp het om sekere dogmatologiese onderskeidings in die Koninkryksleer raak te sien. Daarmee wil ons nie beweer dat Heyns die eerste persoon in die geskiedenis is, wat hierdie onderskeidings geïdentifiseer het nie. Die feit dat hy dit beklemtoon het, is vir ons hier genoeg. Ongelukkig het Heyns dalk nie die waarde van hierdie dogmatologiese onderskeidings in die Koninkryksleer ten volle besef nie, en dit is dalk die rede waarom hy nie self hierdie onderskeidings altyd ewe konsekwent gehandhaaf het nie.

Daarna is die dogmatologiese onderskeidings in die Koninkryksleer geïdentifiseer, naamlik: die heerskappy van God en die koninkryk van God enersyds, asook die realisering van die koninkryk van God en die eskatologiese vervulling van die koninkryk van God andersyds. Hierdie dogmatologiese onderskeidings is bestudeer in die lig van Heyns se teologie en sistematies beskryf.

Nou kan enkele teologiese vraagstukke aan die orde stel gestel word, in 'n poging om te bepaal of hierdie dogmatologiese onderskeidings in die Koninkryksleer nie vir ons meer lig oor die betrokke onderwerpe kan gee nie. Die ideaal sou seker wees om elkeen van hierdie vraagstukke, asook al die moontlike oplossings wat al in die loop van die geskiedenis daarop aangebied is, so volledig moontlik te bespreek, en dan te bepaal of hierdie dogmatologiese

onderskeidings nuwe insigte bring en of dit maar net ander perspektiewe open. Ongelukkig sou dit meer as een leeftyd neem om só 'n intensiewe navorsingsprojek te onderneem. Daarom sal hier slegs oorsigtelik na hierdie vraagstukke gekyk kan word. Ons uiteindelige doel is egter om aan te toon dat hierdie dogmatologiese onderskeidings in die Koninkryksleer óók waardevolle insette kan lewer, waardeur hierdie probleme moontlik aangespreek en selfs in 'n sekere sin opgelos sou kon word.

2. Teologiese vraagstukke:

2.1. Is die koninkryk van God 'n ontologiese werklikheid?

In die bespreking van die koninkryk van God, het ons gesien dat Heyns die koninkryk van God as 'n ontologiese, universeel-kosmiese grootheid beskou. Daar is duidelik aangetoon dat die invloed van Stoker se filosofie en Kosmologie hierop 'n beduidende invloed gehad het. Die feit dát Heyns daardeur beïnvloed is, kan nie as sodanig 'n probleem wees nie. Die probleem is egter dat Heyns se siening van die koninkryk van God só daardeur bepaal is, dat dit ook gelei het tot "riskante" Skrifinterpretasies, soos byvoorbeeld sy beskouing van die "diere van die veld" in die gelykenis van die mosterdsaad.¹²⁴⁵ Wat die probleem vererger, is die feit dat Heyns se hele Koninkryksleer, wat ook die sentrale tema in sy teologie is, daardeur bepaal word.

Hierdie probleem sou egter opgelos kon word, indien die dogmatologiese onderskeid tussen die heerskappy van God en die koninkryk van God, wat Heyns raakgesien het, konsekwent gehandhaaf word. Die heerskappy van God is wel 'n ontologiese, universeel-kosmiese grootheid. Dit is ewigdurend en grensloos. Dit strek letterlik oor alles en almal. Dit sluit ook stof, plant, mens, dier, engele, ja, die ganse kosmos in, omdat God oor alles regeer, maar die koninkryk van God moet enger verstaan word. Dit sluit nie stof, plant en dier in

---

¹²⁴⁵ Heyns JA, *Die Nuwe Testament en die Koninkryk*, 1994, 37-38. In sy bespreking van hierdie gelykenis kry Heyns 'n bewys daarvan dat die koninkryk van God universeel kosmiese afmetings aanneem, wanneer Jesus sê dat die klein mosterdsaadjie 'n groot boom word, waarin die voëls nes kan maak en diere van die veld in sy skaduwee kan rus. Daaruit lei hy af dat die diere van die veld dus by die koninkryk van God ingesluit word. Was dit regtig Jesus se bedoeling? Wou Jesus nie maar net met sy beskrywing aandui hoe groot die boom geword het, om daardeur ook te sê dat die koninkryk klein begin en groot eindig nie?

nie. Die koninkryk van God is slegs daar waar uitverkore verlostes in Jesus Christus hulleself in geloofsgehoorsaamheid onderwerp aan die Koning van die heelal.

Hierdie soteriologiese “verskraling” van die koninkryk van God, hoef nie as ‘n onbybelse “verenging” of “reduisering” beleef te word nie. Inteendeel, in hierdie proefskrif het dit duidelik na vore gekom, dat toegang tot die koninkryk van God beperk is tot wedergeborenes. Boonop is aanbidding en verheerliking van die Koning ‘n baie belangrike kenmerk van die lewensinstelling van die koninkryksburgers.

Sodra die transendent subjektiewe heerskappy van God by die koninkryk van God bygevoeg word, om die volle perspektief te verkry, is daar ook nie meer sprake van ‘n “verskraling” of ‘n “verenging” of ‘n “reduisering” nie.

Hierdie onderskeid help ons ook om nie na die koninkryk van God te gaan soek op die verkeerde plekke nie en ook nie om iets wat nie regtig gehoorsaamheid kan wees nie, as “brokstukke” van gehoorsaamheid te interpreteer en dit dan ook as “gestaltes” van die koninkryk van God te beskou nie.¹²⁴⁶ Daar is reeds in hierdie proefskrif (Hoofstuk 3, paragraaf 11.6.3.) toe Heyns se bespreking van die hoorders in die struktuurbeskrywing van gehoorsaamheid bespreek is, aangedui dat Heyns in hierdie slaggetrap het, aangesien hy selfs by ongelowiges “brokstukke”, “fragmente” of “gestaltes” van gehoorsaamheid en daarom ook van die koninkryk van God aantref. Sodoende het hy té gevaarlik naby aan die dwaling van die Pelagianisme beweeg, al was dit dalk nie sy bedoeling nie. Wanneer die totale verdorwenheid van die mens in aanmerking geneem word, kan daar nie regtig sprake van geloofsgehoorsaamheid, wat ‘n kenmerk van die koninkryk van God is, by ongelowiges wees nie.

Deur hierdie onderskeid konsekwent te handhaaf, word die probleem dus sinvol aangespreek en word die koninkryk van God nie verkeerdelik as ‘n ontologies, kosmies-universele grootheid beskou nie.

---

¹²⁴⁶ Heyns JA, *Lewende Christendom*, 1972, 59.

2.2. Die lydingsvraagstuk:

Die tweede vraagstuk wat verband hou met die dogmatologiese onderskeid tussen die heerskappy van God en die koninkryk van God, is die Teodisee vraagstuk. Hierdie vraagstuk raak ook die wese van die dogmatologiese onderskeid in die Koninkryksleer tussen die realisering van die koninkryk van God en die eskatologiese vervulling van die koninkryk van God.

Teodisee beteken, volgens Heyns, letterlik: “regverdiging van God”.¹²⁴⁷ In die lig van Wie God is, en die feit dat Hy soewerein is, kan dit amper onmoontlik klink vir ‘n sondige, tydelike mens om dit wat hy dink God doen, te probeer “regverdig”. Daarom moet hierdie vraagstuk altyd aangepak word in nederigheid en met die uiterste versigtigheid, met gebedseerbied en diepe ontsag, maar veral ook omdat ons maar net ten dele ken. Miskien sou dit dalk ook beter wees om eerder te praat van die lydingsvraagstuk.

Die saak waarom dit in die lydingsvraagstuk gaan, het te doen met die kwaad, die smart, die lyding, die hartseer en die pyn in die wêreld. Hierdie vraagstuk probeer om die aard van God se aandeel, sy posisie daarteenoor, asook sy hulpverlening in terme daarvan, aan te toon.

Heyns verwys na die blindgeborene in Johannes 9, van wie die dissipels by Jesus wou weet, wie vir sy blindheid verantwoordelik gehou kon word. In die lig van hulle oorsaaklikheidsredenering, of kousale denkmodel, moes daar vir hulle ‘n direkte verband tussen siekte en sonde wees, maar Jesus het hulle denkfout raakgesien en geleer dat sy blindheid nie deur sonde veroorsaak is nie, maar dat hy blind is, sodat God se werke daardeur sigbaar kon word.¹²⁴⁸

Vervolgens bespreek Heyns dan oorsigtelik verskillende modelle wat deur die loop van die geskiedenis aangewend is, om hierdie uiters ingewikkelde vraagstuk die hoof te bied, naamlik die dualistiese-, harmoniese-, pluralistiese-, en die teleologiese oplossings.¹²⁴⁹

---

¹²⁴⁷ Heyns JA, *Dogmatiek*, 1981, 162.

¹²⁴⁸ Heyns JA, *Dogmatiek*, 1981, 162.

¹²⁴⁹ Heyns JA, *Dogmatiek*, 1981, 162-163.

Heyns wys daarop dat die dualistiese oplossing reeds by die Manicheïsme in die tyd van Augustinus en ook in die Persiese godsdiens aangetref is. Hulle hanteer die vraagstuk aan die hand van twee oerbeginsels, naamlik: goed en kwaad, wat ewig naas mekaar geplaas word. Sodoende word God alle verantwoordelikheid vir die kwaad ontnem, deur alles wat met lyding te doen het, voor die deur van die kwaad te gooi.¹²⁵⁰

Wat die harmoniese oplossing aanbetref, vestig Heyns ons aandag daarop dat dit veral voorgestaan is deur Leibnitz en dat dit ooreenkomste vertoon met die Stoïsinse denke. Hulle wou in terme van 'n harmonie tussen teenstrydige beginsels dink. Kwaad en goed vorm saam die beste moontlike wêreld wat God uit 'n oneindige aantal moontlikhede kon konstrueer. Sodoende word aan die kwaad 'n relasionele betekenis toegeken, wat geen belemmering hoof te vorm vir geloof in God en in die regverdigheid van sy wêreldregering nie. Daardeur word goed en kwaad nie teenoor mekaar gesien, soos in die dualistiese oplossing nie, maar in verband met mekaar.¹²⁵¹

Volgens Heyns projekteer die pluralistiese oplossing die spanning tussen goed en kwaad na die wese van God. Wat vir ons na onversoenbare teenstrydighede lyk, is eintlik maar net 'n weerspieëling van 'n spanning tussen verskillende eienskappe van God self. Sodoende word goed en kwaad na die wese van God verplaas.¹²⁵²

Die vierde model wat Heyns aanroer, is die teleologiese oplossing. Daarvolgens word verklaar dat die eindresultaat belangrik is. Amper 'n "doel heilig die middele" benadering. Goed en kwaad word met die doel (*telos*) van alles in verband gebring.¹²⁵³

In sy slotparagraaf oor dié aangeleentheid in sy *Dogmatiek*, gee Heyns te kenne dat hy nie een van hierdie modelle kan aanvaar nie, juis omdat daar

---

¹²⁵⁰ Heyns JA, *Dogmatiek*, 1981, 162.

¹²⁵¹ Heyns JA, *Dogmatiek*, 1981, 162.

¹²⁵² Heyns JA, *Dogmatiek*, 1981, 162-163.

¹²⁵³ Heyns JA, *Dogmatiek*, 1981, 163.

vanuit 'n eksistensiële belewenis gekonkludeer wil word oor die regverdigheid, al dan nie, van God se regeringsdade. Sodoende word die regverdige regering van God die aposterioriese konklusie van die analiserende denke, in plaas daarvan dat dit die aprioriese uitgangspunt van die geloofsoortuiging vorm. Ons kan nie God se alwyse regering onderwerp aan menslike beoordelingsmeetinstrumente nie. Alleen in die openbaringslig van God, kan die mens probeer om God se regering en die wêreld waaroor Hy regeer, te verstaan. Vir Heyns bly die kwaad radikaal vreemd aan God se goeie skepping, maar ten spyte daarvan, bereik God steeds sy einddoel.¹²⁵⁴

Heyns beklemtoon egter ook dat ons steeds in gedagte moet hou dat God se betrokkenheid by en die deelname aan menslike lyding, nooit sonder die “analogies-adekwate” denkkategorie verstaan mag word nie. 'n Analogies-adekwate denkkategorie sal voldoende rekening moet hou met die gedeeltelike ooreenkomste wat bestaan, sonder om die verskille te ignoreer en wat slegs relevant is in soverre as wat dit ooreenkomstig die doel gepas is. Daar is ooreenkomste tussen menslike lyding en Jesus se lyding en God se medelye in menslike lyding, maar daar is 'n besliste graadverskil, wat nie buite rekening gelaat kan word nie. Wanneer ons menslike lyding met God se lyding in verband gebring word, kan dit nooit heeltemal aan mekaar gelyk gestel word nie. In die moderne teologie, waar graag en maklik oor die lyding, medelye, simpatie en selfs oor die dood *van* God of ook oor die lyding en die dood *in* God, gepraat word, word hierdie kategorie, volgens Heyns, meestal gemis.¹²⁵⁵

Met dít alles in gedagte, wil dit amper voorkom asof die saak daar gelaat behoort te word. Dit wil voorkom asof ons sondige denke en vermoëns nêr te beperk is, om ons in staat te stel, om iets meer oor die lydingsvraagstuk te kan bedink. Die wese van die teologie, en veral die dogmatiek en etiek, is juis om die waarheid tot op die been te probeer ontleed en te ontdek wat daaruit geleer kan word, en dit op só 'n wyse te formuleer, dat ons tydelike denke in bepaalde omstandighede, tog maar aan die lig kan kom en in 'n bepaalde konteks

---

¹²⁵⁴ Heyns JA, *Dogmatiek*, 1981, 163.

¹²⁵⁵ Heyns JA, *Teologiese Etiek I*, 1982, 512. Sien ook in dié verband: Hengel M & Reinhardt R (red), *De vraag naar God in deze tijd*, 1982, veral 71-88, asook Bentley W, *aw*, 2003, en ook Christian J, *aw*, 1999.

geaktualiseer kan word. Daarom gaan ons vervolgens kyk na wat Heyns in sy *Teologiese Etiek 1* ook oor die aangeleentheid geskryf het.

Heyns wil die woord *lyding* hier in die breedste en omvattendste sin van die woord gebruik, en wel só, dat dit fisiese en psigiese lyding insluit. Heyns vestig ons aandag daarop dat geen mens van lyding gevrywaar word nie, en dat geen enkele rede vir die oneweredigheid in distribusie en intensiteit van lyding gegee kan word nie. Gelowiges én ongelowiges ly van tyd tot tyd.¹²⁵⁶

Lyding is wel deel van ons almal se lewe, maar Heyns beklemtoon dat die lewe nie lyding is nie en dat lyding ook nie die blote afwesigheid van geluk en voorspoed, of die blote teenwoordigheid van chaos en wanorde is nie. Lyding is vir Heyns 'n onontwykbare universeel-menslike verskynsel.¹²⁵⁷

Volgens Heyns is lyding, bo en behalwe die feit dat dit nie dualisties, harmonisties, pluralisties of teleologies te verklaar is nie, ook nie 'n illusie, soos wat byvoorbeeld die Hindoeïsme en die Christian Science, na sy oordeel, leer nie. Dit is, soos Heyns dit sien, ook meer as net 'n waarskuwing. Lyding dra 'n boodskap oor, omdat die verval en agteruitgang wat lyding meebring 'n mens oproep tot beter sorgsaamheid. Vir Heyns is lyding ook nie net 'n natuurlike verskynsel, soos die Stoïsyne geleer het nie. Dit kan ook nie maar net as 'n straf beskou word, soos in Marxistiese kringe, waar beweer word dat lyding die resultaat van sosiale wantoestande nie. Lyding kan ook nie as 'n verdwynende verskynsel beskou word, wat binnekort deur nuwe tegniese hulpmiddels oorwin sal kan word nie.¹²⁵⁸

Teenoor hierdie buite-Bybelse bronne wil Heyns aantoon wat lyding wel is, soos hy dit vanuit die Skriflig tot sy beskikking, verstaan. Hy noem dit 'n logoterapeutiese benadering. Daarmee bedoel Heyns die ontdekking van sin in die lydende bestaan van die mens. Heyns beklemtoon dat die sin ontdek moet

---

¹²⁵⁶ Heyns JA, *Teologiese Etiek 1*, 1982, 493-494.

¹²⁵⁷ Heyns JA, *Teologiese Etiek 1*, 1982, 494.

¹²⁵⁸ Heyns JA, *Teologiese Etiek 1*, 1982, 494-495.

word en nie maar net outonoom toegeken kan word nie.¹²⁵⁹ Na Heyns se oordeel is lyding volgens die Bybel 'n vreemde en ongewenste indringer in 'n wêreld wat deur God goed en sonder pyn geskep is. Met sonde het ook lyding die wêreld binnegedring (Genesis 3:17-19, Levitikus 26:14 en volgende verse, Jesaja 3:16 en volgende verse, Romeine 5:12 en volgende verse) en daaraan is alle mense onderwerp. Volgens Heyns, staan God nie magteloos teenoor lyding nie, maar Hy heers daaroor en Hy gebruik dit in sy diens (Amos 3:6 en volgende verse, Jesaja 45:7, Matteus 26:56, en Handeling 2:23). Dit is ook reeds in die vorige hoofstuk aangedui.¹²⁶⁰

Volgens Heyns is die duiwel ook betrokke by lyding. Heyns is van mening dat God mag aan hom verleen en ruimte aan hom toestaan, waarbinne hy lyding gebruik om mense te versoek en hulle te motiveer om teen God in opstand te kom (2 Korintiërs 12:7, Job 1:12, 2:6). Heyns redeneer dat lyding beperk is, aangesien daar aan die begin van die skepping geen lyding was nie, en met die eskatologiese vervulling van die koninkryk van God, wanneer die nuwe hemel en die nuwe aarde 'n werklikheid geword het, net soos in die begin, ook geen lyding meer sal wees nie (Openbaring 21:4 en Jesaja 65:17 en volgende verse).¹²⁶¹

Heyns onderskei drie perspektiewe in die lig van Jesus Christus se lyding, naamlik die rol wat mense daarin gespeel het, die rol wat God daarin gespeel het, maar ook die rol wat Jesus self daarin gespeel het. Uit die lyding van Jesus is daar vir Heyns 'n duidelike boodskap te leer: sy lyding was nie ter wille van Homself nie, maar tot voordeel van die mens — die sondaars vir wie Hy mens geword het. Die oorwinning wat Jesus oor sy persoonlike lyding en dood behaal het, en die manifestasie van sy oorwinning ook oor die lyding en dood van ander, in die gestalte van sy genesings- en opwekkingswonders, is vir Heyns 'n eskatologiese heenwysing na, en tegelykertyd ook 'n aankondiging van die heerlijkheid van die nuwe tyd, wanneer hierdie bevryding tot in die verste uithoeke van die komende skepping 'n werklikheid sal word (vergeelyk Jesaja

---

¹²⁵⁹ Heyns JA, *Teologiese Etiek 1*, 1982, 503.

¹²⁶⁰ Heyns JA, *Teologiese Etiek 1*, 1982, 495.

¹²⁶¹ Heyns JA, *Teologiese Etiek 1*, 1982, 495.

11:6 en volgende verse). Daarmee wil Heyns nie voorgee dat lyding nou alreeds uit die lewe van die mens of uit die wêreld verdwyn het, of dat dit binnekort sal gebeur nie. Die gelowige word, volgens Heyns, verseker dat hulle dit in die wêreld moeilik sal hê (Johannes 17:33), dat hulle deur die wêreld gehaat sal word (Johannes 15:18), en dat hulle 'n kruis sal moet dra (Matteus 16:24). Juis daarom word die gelowige dan ook vermaan om nie bang te wees vir alles wat hulle nog gaan ly nie, maar om met geduld alle lyding te verduur (2 Korintiërs 1:16) en tot die dood toe getrou te bly (Openbaring 2:10).¹²⁶²

Uit die lyding van Jesus en sy optrede in verband daarmee, lei Heyns enkele belangrike algemene riglyne af, ook ten opsigte van ons beskouing oor en houding teenoor lyding. Dit is allereers vir Heyns duidelik dat Jesus nie gekom het om die verskynsel van lyding te verklaar nie. Hy het 'n dieper dimensie daaraan verleen, deur dit as lewenstaak en roeping te aanvaar om die lyding van die wêreld op Hom te neem. Sy aanvaarding van die onvermydelike lyding was tegelykertyd volgens Heyns ook 'n protes teen die werklikheid van lyding. Heyns noem dit Jesus se priesterlike bewoënhed met die lydende mens. Die lyding van Christus is vir Heyns as sodanig ook 'n roepstem gerig tot die mens en 'n opdrag aan die mens.¹²⁶³

Volgens Heyns kan die mens lyding nie maar net bloot aanvaar of bloot daarteen in verset kom nie. Die gelowige mens moet ook nie primêr slegs fokus op die einde van lyding nie, maar eerder op die doel daarvan. Dít kan alleen maar beantwoord word langs die weg van die geloof in die lydende Knecht van God. Ons geloof verplaas ons nie uit ons lyding uit nie, en dit gee ook nie vir ons al die antwoorde op ál die lydingsvrae nie. Daarmee word die dienskonteks van lyding, volgens Heyns, geopen.¹²⁶⁴

Deur ons geloof ontdek ons dat ons nie in ons lyding alleen is nie. God se betrokkenheid in elke moontlike lewensituasie beteken vir Heyns heel konkreet, dat die situasie nooit uit sy hande sal raak, en gevolglik onbeheerbaar sal word

---

¹²⁶² Heyns JA, *Teologiese Etiek 1*, 1982, 496-497.

¹²⁶³ Heyns JA, *Teologiese Etiek 1*, 1982, 497.

¹²⁶⁴ Heyns JA, *Teologiese Etiek 1*, 1982, 498.

nie. Tweedens moet die mens, volgens Heyns, ook weet dat dit nooit vir hom te veel sal word nie; hy sal nie daaronder breek, of ooit verloor wat God aan die mens geskenk het nie, naamlik, die heil in Jesus Christus. Dit is hierdie wete wat die mens nie in, soos Heyns dit noem, onvrugbare rasionalistiese redenasies van immanente kousaliteit laat vasval en in wanhoop laat eindig nie.¹²⁶⁵

Hierdie geloofsdaad maak ons, aldus Heyns, ook diensbaar. Diensbaar in ons gebede, in ons voorbidding, maar ook in ons medelye. Gelowiges is geroep om oor die ganse wêreld te heers, en dit sluit ook die werklikheid van lyding in. Die heerskappy begin met en kry gestalte in my geloof in Jesus Christus. Vir Heyns is lyding eers sinvol wanneer dit 'n mens nie verlam en passief maak nie, maar 'n mens oproep tot verset, tot aktiewe en beplande, herstrukturerende optrede in 'n wêreld wat aan Jesus Christus van sy lyding bevry is. Na Heyns se oordeel, moet die Christen 'n heilige onvrede teenoor lyding vertoon en aktief meewerk aan die eliminering van lydingveroorsoakende gebeure en strukture.¹²⁶⁶

In die heerskappy oor lyding, en die eensaamheid wat dit wil veroorsaak, speel *gesprek* vir Heyns 'n belangrike rol, en wel in tweërlei gestaltes: in gebed met God, waarin die gelowige sy lot oor sy lyding kan bekla, en in gebed waarin voorbidding ook tuis kom, asook in bemoedigende dialoog met die naaste met wie daar liefdevolle medelye is.¹²⁶⁷

Lydning is dus nie een van die maklikste onderwerpe in die teologie nie. Die feit dat dit bestaan kan ook nie weggeredeneer word nie. Dit wil ook voorkom asof geen enkelvoudige of eenvoudige verklaring daarvoor aangebied kan word nie, maar in die lig van die dogmatologiese onderskeidinge in die Koninkryksleer kan dit dalk binne die regte perspektief geplaas word.

In die eerste plek moet daar beklemtoon word dat God oor alles heers. Sy heerskappy strek ook oor lyding. Hy skep die ruimte vir lyding en Hy bepaal die

---

¹²⁶⁵ Heyns JA, *Teologiese Etiek 1*, 1982, 498-499.

¹²⁶⁶ Heyns JA, *Teologiese Etiek 1*, 1982, 500.

¹²⁶⁷ Heyns JA, *Teologiese Etiek 1*, 1982, 500-501.

grense daarvan. Hy kan dit selfs in diens neem. Hy kan lyding gebruik om ons geloof te toets. Hy kan lyding gebruik om ons tot bekering te vermaan. Dit beteken nie dat Hy altyd direk vir lyding verantwoordelik is nie. Soms bring die mens lyding oor homself. Soms word lyding veroorsaak deur die gevolge van die sonde in die algemeen en soms as gevolg van 'n spesifieke sonde. Soms word lyding veroorsaak deur die werkinge van die duiwel en die bose magte, maar dit alles kan nie 'n einde maak aan die feit dat God ook oor lyding regeer nie.

Ons sou dit amper kon vergelyk met 'n groot Skaakmeester wat ten volle in beheer van die skaakspel is. Sy opponent het die vryheid om tientalle opsies uit te oefen en sy skaakstukke te posisioneer, binne die reëls van die spel, maar die groot Skaakmeester het sy skaakstukke só strategies geposisioneer, dat die uitslag van die spel reeds seker is, ten spyte van watter opsie sy opponent ook al sou besluit om uit te oefen. Vir elke moontlikheid wat die opponent kan laat realiseer, het die Skaakmeester klaar 'n antwoord gereed. Selfs al lyk dit asof die Skaakmeester gaan verloor, omdat 'n baie waardevolle Skaakstuk opgeoffer moet word, toon Hy juis daardeur sy beheer oor die spel en sy opponent bevind homself met die daaropvolgende skuif in skaakmat.

Hierdie metafoor, soos enige ander metafoor, het ook maar sy beperkinge. Die waarde van hierdie metafoor is egter daarin geleë dat God se opperheerskappy beklemtoon word, en dat daar ruimte vir vryheid ook vir God se teenstander(s) bestaan. 'n Ruimte wat ook deur Hom beheer word, maar nie in 'n volkome deterministiese sin van die woord nie.

Wat die koninkryk van God en lyding aanbetref, staan lyding in verband met die feit dat God se koningsheerskappy nog nie deur almal gehoorsaam aanvaar word nie. Lyding bestaan omdat die koninkryk van God nog nie eskatologies vervul is nie. Omdat die buitelyne van God se heerskappy en die buitelyne van God se koninkryk nog nie saamval nie.

Daarom is daar 'n direkte verband tussen lyding en stryd in die koninkryk van God en kom alles wat in die vorige hoofstuk oor die rol van stryd in die realisering van die koninkryk van God gesê is, op die spel.

Deur te stry teen onder andere die anti-ryk, sonde, bose, versoekings en lyding, werk die gelowiges gehoorsaam mee, as bondgenootskaplike medewerkers, aan die realisering van God se koninkryk. Dit moet egter nie horisontalisties en humanisties verstaan word, soos verkeerdelik in die bevrydingsteologie gedoen word nie. Dit moet steeds hamartologies en soteriologies geïnterpreteer word.

In die realisering van die koninkryk van God, gebruik God ook die tekens van die tye om ons te herinner aan die feit dat die wederkoms en die daarmee gepaardgaande eskatologiese vervulling van sy koninkryk naby is, maar ook om die ongehoorsame mens op te roep tot bekering. Hierdie tekens het meestal ook lydingveroorsoekende gevolge. Vir die koninkryksburgers bied dit troos, ten spyte van lyding, omdat hulle weet dat die aardse lyding van korte duur is, hulle geloof daardeur getoets word, en as hulle die toets slaag, help dit hulle om te volhard. Boonop kan die aardse lyding nie eers naastenby opweeg teen die heerlijkheid wat na die eskatologiese vervulling van die koninkryk van God op hulle wag nie. Hulle kan verder ook in hulle missionêre arbeid die tekens van die tye as paranetiese instrumente benut in die realisering van die koninkryk van God. Nie alleen kan hulle daardeur die ongelowiges en ongehoorsames oproep tot bekering nie, maar ook kan hulle terapeuties hulp verleen aan getraumatiseerdes en sodoende God se liefde en genade sigbaar en tasbaar laat word in 'n sonde gebroke wêreld.

Die onderskeid tussen die heerskappy van God en die koninkryk van God open juis ook vir ons die dimensie van troos en die dimensie van verantwoordelikheid, wat Heyns ook met reg beklemtoon het, soos hierbo aangedui is. Die feit dat God regeer is vir ons 'n vertroostende wete. Hy sal nie toelaat dat ons bo ons kragte beproef word nie. Hy hou lyding binne perke.

Die feit dat ons 'n strydende verantwoordelikheid het om teen die lyding in die wêreld te stry, en om liefdevolle medelye met ons naaste te hê, kom alles binne

die blikveld van die koninkryk van God. Die koninkryk van God roep ons juis op tot gehoorsaamheid en tot die nakom van ons verantwoordelikhede, wat passiwiteit met wortel en tak uitroei, sodat die koninkryk van God toenemend gerealiseer kan word, totdat dit eskatologies deur God vervul kan word.

Bied Heyns se werk aan ons sinvolle oplossings vir die lydingsvraagstuk? Aangesien die vermoë om probleme op te los die evalueringskriterium is wat hier gekies is, sal hierdie vraag dus ook nou ter sprake moet kom.

Die lydingsvraagstuk word dikwels, vanuit ongelowige kringe, verwykend op die tafel van gelowiges geplaas met die vraag: “Hoe kan ‘n God van liefde só iets doen, of toelaat?” Sodoende word daar dikwels gepoog om selfregverdiging vir hulle ongeloof te vind. Hierdie vraag word verder ook gebore uit twee misverstande. Die een is dat God moet inpas by hulle verstaan van wat liefde is en behels. Met vooraf opgestelde idees oor liefde, word God dan ingekleur as onder andere ‘n saggearde, sagmoedige, vredeliewende, geduldige en genadige God, wat verplig is om altyd net vir sy volgelinge voorspoed, vreugde en geluk te bring.

Die tweede hou verband met die feit dat hulle verkeerdelik dink dat God verantwoordelik is vir álles wat gebeur. Hy is mos almagtig en alwetend, word geredeneer, en daarom kan Hy mos voorkom of verhoed dat lyding sy volgelinge tref, inteendeel, in hulle denke is Hy verplig om dit te doen, omdat Hy ‘n God van liefde is.

Aangesien God dan nie doen wat hierdie ongelowiges of twyfelaars dink Hy veronderstel is om te doen nie, verleen hulle aan hulleself toestemming om òf vir God kwaad te wees, òf die reg te hê om te glo dat God nie bestaan nie.

Met sy sogenaamde *logoterapeutiese* benadering, wil Heyns juis help om sinvolle antwoorde op hierdie en talle ander vrae wat die lydingsvraagstuk na die oppervlak laat kom, te soek. Al is hierdie benaming vreemd, het Heyns nogtans raakgesien dat die vrae oor die lydingsvraagstuk, ten diepste vrae is wat daarop gemik is om die sin van lyding te ontdek. Hy het aangetoon dat God

nie die enigste Een is wat verantwoordelik gehou kan word vir lyding nie. Onder andere word lyding ook veroorsaak deur die sonde, die bose en die mens self. Daarom kan ons nie vir God verantwoordelik probeer hou vir álles wat gebeur nie.

Hy het ook aangetoon dat 'n oorvereenvoudigde oorsaak-en-gevolg-skema nie bevredigende antwoorde kan bied nie, want elke individuele geval moet op eie meriete beoordeel word. Lyding is soms, maar nie altyd nie, straf op 'n spesifieke sonde of op sonde in die algemeen. Daarom het Heyns nie God se liefde en genade of God se regverdigheid eensydig oorbeklemtoon, soos wat dikwels gedoen word nie. God se liefde vir ons word sigbaar in die lyding van Jesus Christus op aarde en aan die kruis. Sy liefde word dus nie geopenbaar in menslike begrippe, opinies en denkraamwerke daarvoor wat vooraf eers gevorm en daarna op God geprojekteer word nie. Daarom soek Heyns na die sin van lyding in Jesus se lyding, waarin God se liefde wel geopenbaar word.

Aangesien die koninkryk van God 'n sistematies teologiese kategorie in die werk van Heyns is, beklemtoon hy God se heerskappy, ook oor lyding. As gehoorsame burgers van God se koninkryk moet gelowiges diensbaar medelye betoon aan lydendes en God se vertroostende verteenwoordigers op aarde wees, in die wete dat lyding net tydelik is en nie naastenby vergelyk kan word met die heerlikheid wat kom met die eskatologiese vervulling van die koninkryk van God nie.

As al hierdie perspektiewe en onderskeidings in hulle verband met mekaar reg verstaan word, kan dit beslis sinvolle antwoorde op die lydingsvraagstuk bied en het Heyns dus in hierdie verband, 'n nuttige bydrae gelewer. Heyns se vermoë om waardevolle onderskeidings raak te sien, probleme te identifiseer, te analiseer, helder te formuleer en duidelik uit een te sit, moet dus ook hier waardeer word.

2.3. Die rol van die mens in die realisering van God se koninkryk:

In hierdie vraagstuk gaan dit om die menslike verantwoordelikheid in die koms van God se koninkryk. Is dit God wat self sy koninkryk laat kom? Doen Hy dit soos, wanneer, en waar Hy wil, of is dit die mens wat God se koninkryk moet laat kom?

Hierdie vraagstuk is eintlik alreeds in die vorige hoofstuk onder die vergrootglas geneem. 'n Blote herhaling van wat daar gesê is, sou dus oorbodig wees. Dit is egter vir ons doel belangrik om hier aan te toon, en te beklemtoon, dat dogmatologiese onderskeidings in die Koninkryksleer waardevol kan wees om hierdie vraagstuk sinvol te hanteer.

Indien ons glad nie die dogmatologiese onderskeid tussen die koninkryk van God en die heerskappy van God enersyds, en die dogmatologiese onderskeid tussen die realisering- en die eskatologiese vervulling van God se koninkryk andersyds, sou handhaaf nie, dink ek nie dat ons hierdie vraagstuk na behore sou kon antwoord nie.

As daar nie 'n verskil tussen die heerskappy van God en die koninkryk van God was nie, sou dit nie nodig gewees het vir die koninkryk van God om 'n realiserende werklikheid te wees nie. Dan was die koninkryk van God en die heerskappy van God prakties dieselfde saak. Dan sou ons ook met 'n gerealiseerde eskatologie gewerk het. Dan sou dit geen sin gehad het om te bid: "Laat U koninkryk kom" nie.

Om die menslike aandeel in die realisering van God se koninkryk aan te toon, sou dan ook onmoontlik wees, want die immanente mens het tog geen aandeel aan die transendente heerskappy van God nie.

As daar ook nie 'n aantoonbare dogmatologiese onderskeid tussen die realisering van die koninkryk van God en die eskatologiese vervulling van die koninkryk van God was nie, sou ons of 'n koninkryk gehad het wat nooit eskatologies vervul kan word nie en maar net aanhoudend oor en oor

gerealiseer moes word, of 'n koninkryk wat net eskatologies vervul kan word en glad nie hier en nou deel van ons lewe in die geskiedenis kon wees nie.

Soos reeds in die vorige hoofstuk aangetoon is, moet die mens se rol in die realisering van die koninkryk van God nie in terme van aktivisme of pasifisme verstaan word nie.

Daar is aangetoon dat Pannenberg die mens se aandeel in die realisering van die koninkryk van God onderbeklemtoon. Soveel so dat die mens eintlik nie meer as 'n passiewe toeskouer is, wat die realisering van die koninkryk van God gade slaan nie.

Aan die ander kant het ons gesien dat Moltmann die mens se aandeel in die realisering van die koninkryk van God weer so oorbeklemtoon, dat die mens só 'n aktiewe rol in die realisering van die koninkryk van God hier op aarde speel, dat die mens, eintlik namens God, 'n aardse koninkryk vir "God" vestig, waar sosiale geregtigheid en humanitêre hulpverlening die koninkryk kenmerk.

Aangesien ons nie een van hierdie uiterste standpunte kan aanvaar nie, kies ons vir Heyns se standpunt, wat beide God en mens in relasie tot mekaar beklemtoon, met die term "bondgenootskaplike medewerkers". Hierdie relasie word gekenmerk deur perspektiwies-ineenvervlegte handeling van beide God en mens, maar ons het juis ook gesien dat die dogmatologiese onderskeid tussen die realisering van die koninkryk van God en die eskatologiese vervulling van die koninkryk van God vir ons 'n waardevolle en handige greep op die saak gee, sodat ons kon aantoon dat beide God en mens verantwoordelik is vir die realisering van die koninkryk van God. Wanneer dit, in teenstelling hiermee, kom by die eskatologiese vervulling van die koninkryk van God, staan God se aandeel voorop, omdat Hy die een is wat sy beloftes aangaande die nuwe hemel en aarde vervul en die vervulling van sy beloftes nie afhanklik is van die mens se doen en late nie.

God neem weliswaar die geloofsgehoorsame mens in sy diens om sy mede arbeiders in die realisering van sy koninkryk te wees. Dit doen hulle deur onder

andere hulle missiologiese verantwoordelikhede in biddende afhanklikheid na te kom. Maar Hy sal self sorg vir die eskatologiese vervulling van sy koninkryk op die bestemde tyd.

Daar is ook aangetoon dat die koms van die einde in Heyns se denke, afhanklik is of bepaal word deur die saad wat oor die hele wêreld gesaai moet word. Heyns sien die mens, wat as medewerker van God, gehoorsaam antwoord, as iemand wat besef dat sy antwoord beperk of begrens word deur sy eie kreatiwiteit, sondigheid, en vermoë. Nogtans verheug hy hom, volgens Heyns, steeds in die feit dat sy gehoorsaamheid 'n sinvolle bydrae lewer ten opsigte van die komende toekoms. Meer nog: sy gehoorsaamheid – saam met dié van alle ander – bespoedig die koms van God.¹²⁶⁸

Aan die ander kant, kan die bose magte en ongehoorsame mense, volgens Heyns, ook die koms van die koninkryk verhinder.¹²⁶⁹ Dit wil dus voorkom asof Heyns van mening is dat die tydstop van die wederkoms wel deur God bepaal is en slegs aan Hom bekend is, maar dat dit afhang van bepaalde omstandighede, soos byvoorbeeld die feit dat die volle getal uitverkorenes eers die evangelie moet hoor en tot bekering moet kom. God het dus die dag en die uur van die wederkoms, volgens Heyns, nie losgemaak van die mens se verantwoordelikheid nie, want die mens kan die eskatologiese vervulling van die koninkryk, wat met die wederkoms saamval, verhaas of bespoedig deur gehoorsaamheid aan die opdragte van God, wat die opdrag om die evangelie aan al die nasies te verkondig, insluit.

Heyns handhaaf egter ongelukkig nie, in hierdie verband, die onderskeid tussen die realisering van die koninkryk van God en die eskatologiese vervulling van die koninkryk van God konsekwent genoeg nie. Indien ons die koms van God gelyk sou stel aan die eskatologiese vervulling van die koninkryk van God, aangesien dit met die wederkoms saamval, dan sou die implikasie daarvan wees dat die mens die eskatologiese vervulling van die koninkryk van God kan bespoedig. Die teenpool hiervan sou ons dan ook aan die orde moet stel,

---

¹²⁶⁸ Heyns JA, *Lewende Christendom*, 1972, 102.

¹²⁶⁹ Heyns JA, *Die Nuwe Testament en die koninkryk*, 1994, 16.

naamlik dat die mens en die bese die wederkoms van Christus deur sy ongehoorsaamheid kan vertraag of verhinder. Dit sou verder impliseer dat die mens en die bese in staat is om God se beloftes oor die wederkoms ongeldig en oneffektief te kan maak en dus verantwoordelik gehou sal moet word, vir die feit dat die wederkoms nog nie plaasgevind het nie.

Ek dink nie dat dit moontlik is vir enige skepsel om God, die Skepper, se beloftes onvervulbaar te laat nie. Daarom dink ek sal ons die onderskeid tussen die realisering van die koninkryk van God en die eskatologiese vervulling van die koninkryk van God, wat Heyns raakgesien het, hier nuttig kan gebruik om ook hierdie probleem op 'n ander wyse aan te spreek.

Indien ons dus met die “koms van God” die realisering van die koninkryk van God bedoel, dan sou ons geen probleem daarmee kon hê om te sê dat die mens as medewerkers van God, deur hulle gehoorsaamheid en sendingywer, daaraan meewerk om die realisering van die koninkryk van God te bespoedig, en dat hulle deur hulle traagheid aan sendingywer en ongehoorsaamheid, inderdaad saam met die bese en die anti-ryk medeverantwoordelik gehou kan word vir die vertraging van die realisering van God se koninkryk nie.

Daarom dink ek, moet ons hier eerder praat van die realisering van die koninkryk van God, as ons van die “koms van God” praat, as oor die eskatologiese vervulling van die koninkryk van God en dat dit beter sou wees indien Heyns hierdie onderskeid duideliker konsekwent sou handhaaf.

Alhoewel God dus die dag en die uur van die wederkoms nie *losgemaak* het van die menslike verantwoordelikheid nie, het Hy ook nie die dag en die uur van die wederkoms *afhanklik gemaak* van die menslike verantwoordelikheid nie.

Indien ons nie hierdie onderskeid handhaaf nie, sou dit maklik kon gebeur dat die geloofsgehoorsame mens deur fanatieke wêreldverbeteringsywer en sendingywer kon dink dat hy die eskatologiese vervulling van die koninkryk van God kan bespoedig. Aan die ander kant, dat die ongehoorsame mens deur die nalaat van sy verantwoordelikhede, in staat kan wees om die eskatologiese

vervulling van die koninkryk van God, selfs *ad infinitum*, te kan uitstel, en dit is tog ondenkbaar.

2.4. Die “Nah-erwartung”:

Die vierde en laaste vraagstuk wat ons hier wil bespreek, is die sogenaamde “Nah-erwartung”.

Die sogenaamde “Nah-erwartung” is die *terminus technicus* wat oor die algemeen gebruik word, om na die skynbaar spoedige wederkomsverwagting van die Bybelskrywers, te verwys. In byna elke boek wat oor die eskatologie handel, word hierdie vraagstuk aan die orde gestel.¹²⁷⁰

Daar is teksverse in die Bybel wat in stryd is met ons empiriese waarneming. Teksverse waarin waarskynlik geskrywe staan dat die koninkryk van God of van die hemel, of die wederkoms, of die einde, naby is.¹²⁷¹

Om maar net hierdie uitsprake af te maak deur te beweer dat dit ‘n ruimtelike en nie ‘n temporele beskrywing van die wederkoms is nie, is nie regtig bevredigend nie. Daar is talle ander teksverse wat sê dat dit “gou”¹²⁷² of “in die leeftyd van hierdie geslag”¹²⁷³ gaan wees, wat verseker ‘n temporele en nie ‘n ruimtelike beskrywing is nie.

Hierdie “naby”, “gou” en “in die leeftyd van hierdie geslag” is volgens ons empiriese waarneming al langer as twee millennia! Hoe moet ons dan hierdie uitsprake verklaar en verstaan?

---

¹²⁷⁰ Vergelyk Ridderbos H, *aw*, 1985, 373-383, wat beweer dat: “Hoe gecompliceerd de zaak is, waarmee wij hier te doen hebben – zij behoort o.i. tot de moeilijkst doorzichtbaar te maken en meest tot bescheidenheid nopende problemen, waarvoor het Nieuwe Testament ons stelt – blijkt reeds, wanneer wij ook thans eerst kennis nemen van de voornaamste interpretaties die van de zgn. Synoptische eschatologie gegeven zijn.” Sien ook Berkouwer GC, *aw*, 1961, 80-121, Burger H, *101 reguit antwoorde oor die wederkoms*, 1999, 70-71, Beißer F, *Hoffnung und Vollendung*, 1993, 51, 92, 124, 133, 203, 212, 215, 229, 244, 47, 260, 286, Sauter G, *aw*, 31-35, asook Erickson MJ, *Contemporary Options in Eschatology*, 1987, vanaf bladsy 21.

¹²⁷¹ Matteus 3:2, 4:17, 10:7, 24:33, Markus 1:15, 13:29, Lukas 10:9,11, 21:28 en 31, Filippense 4:5, 1 Petrus 4:7, Openbaring 1:3 en 22:10.

¹²⁷² Openbaring 3:11, 22:7, 12 en 20.

¹²⁷³ Matteus 24:34, Markus 13:30 en Lukas 21:32.

Wanneer ons deur Heyns se geskifte lees, wil dit met die eerste oogopslag voorkom asof die probleem van die “Nah-erwartung” nie by hom ‘n baie groot rol gespeel het nie. Sonder dat hy veel aandag daaraan skenk, maak Heyns melding daarvan dat die wederkoms ook lank kán uitbly. By die gelykenis van die tien meisies, skryf Heyns, dat die bruidegom langer weggebly het, as wat die tien meisies aanvanklik verwag het. Die vyf verstandiges het daarvoor voorsiening gemaak deur ekstra olie saam te neem, maar die onverstandiges het geen voorsiening daarvoor gemaak nie. Heyns wys daarop dat die wêreld vir twee duisend jaar al wag op die terugkeer van Christus, en Hy wag op mense om hulle vir dié groot oomblik – wat enige tyd kan plaasvind – voor te berei. Die onsekerheid van dié oomblik behoort na Heyns se oordeel, ons tot waaksaamheid te motiveer. Hierdie waaksaamheid moet volgens Heyns dan ook lei tot ‘n regte lewensinstelling. Daarom gaan dit vir Heyns in die koninkryk nie primêr maar net om die kort oomblik van die eindgebeure nie, maar om die voorbereiding vir die eindgebeure. Na sy oordeel sal slegs hulle wat gereed is vir die eindgebeure, ook geskik wees daarvoor en bruikbaar wees in die tussengebeure wat daaraan voorafgaan.¹²⁷⁴

In sy uitleg van die gelykenis van die talente wat uitgedeel word, vind Heyns ‘n interessante ooreenstemming met die gelykenis van die tien meisies wat op die bruidegom gewag het. Daar lees ons dat die bruidegom lank weggebly het (Matteus 25:5) en hier hoor ons dat die eienaar van die slawe eers na ‘n lang tyd teruggekóm het (Matteus 25:19). Volgens Heyns moet dit verstaan word in die lig van Lukas se Evangelie, waar hy ‘n baie soortgelyke, volgens sommige teoloë, dieselfde gelykenis uit die mond van Jesus opgeteken het. Hy verwys na die skare wat gedink het dat die koninkryk enige oomblik sou kom (Lukas 19:11). Psigologies kan die entoesiasme van die mense, volgens Heyns, baie goed verstaan word. Heyns vestig die aandag daarop dat Jesus se optrede, sy woorde en wonders situasies geskep het, wat, soos hy dit noem, ‘n bruisende verwagting gestimuleer het. Heyns beweer dat die duisternis van hulle bestaansellende soos mis voor die opkomende son begin verdwyn het, aangesien hongeriges gevoed word, bedroefdes vertroos word, siekes genees

---

¹²⁷⁴ Heyns JA, *Die Nuwe Testament en die koninkryk*, 1994, 59.

word en dooies opgewek word. Heyns is daarvan oortuig dat hierdie tekens van 'n nuwe en beter werklikheid wat besig was om deur te breek aan die mense genoeg rede gegee het om te glo dat die koninkryk van God spoedig sou kom. Wanneer Jesus dan, na aanleiding van en as korreksie op hierdie geestesinstelling, sy gelykenisse vertel, was dit nie, na Heyns se oordeel, met die doel om te ontken dat die koninkryk inderdaad in heerlijkheid gaan kom nie, maar om die skare te laat verstaan dat dit nie onmiddellik sou gebeur nie (die bruidegom bly lank weg – Matteus 25:5; die eienaar van die slawe kom eers na 'n lang tyd terug – Matteus 25:9, en die man van adellike afkoms het na 'n ver land op reis gegaan – Lukas 19:12) en dat dit boonop heel anders sal verloop as wat die skare klaarblyklik verwag het.¹²⁷⁵

Volgens Heyns roep Jesus die opgewonde skare tot bedaring deur hulle terug te roep tot getroue en volhardende arbeid! Die herskeppingsvreugde word volgens Heyns nie anders bereik, as langs die weg van gehoorsaamheid aan die oorspronklike skeppingsopdrag nie. Ná die sondeval kon hierdie gehoorsaamheid vir Heyns slegs binne die ruimte wat deur die soendood van Jesus Christus geskep is, gerealiseer word. Vir Heyns is die aangrypende juis dat Jesus uit die sakewêreld voorbeelde gaan haal om die lewenstyl van die burgers in die koninkryk te illustreer. Hy vertel onder andere die gelykenis van die oneerlike bestuurder (Lukas 16:1 en volgende) van die goue muntstukke (Lukas 19:12 en volgende), van die onbarmhartige skuldeiser (Matteus 18:23 en volgende) en van die talente (Matteus 25:14 en volgende). Daarmee word, volgens Heyns se interpretasie duidelik gesê dat die sakewêreld nie net onder die heerskappy van Jesus Christus staan nie, maar dat ook die sakewêreld 'n terrein is waar die mens gehoorsaamheid aan die Koning moet bewys en só bou aan die huidige gestalte van die koninkryk en hom sodoende ook moet voorberei vir toekomstige gestalte van die koninkryk.¹²⁷⁶

Hieruit kan ons aflei dat dit Heyns se mening is, dat die “Nah-erwartung” nie noodwendig iets is waarmee Jesus Christus 'n probleem gehad het nie, dit was eerder die skare se probleem. Jesus wou juis hulle persepsie regstel, deur

---

¹²⁷⁵ Heyns JA, *Die Nuwe Testament en die koninkryk*, 1994, 59-60.

¹²⁷⁶ Heyns JA, *Die Nuwe Testament en die koninkryk*, 1994, 60.

hierdie gelykenisse te vertel, waarin die bruidegom, die eienaar van die slawe, en die man van adellike afkoms, almal – teen die verwagting in – langer weggebly het.

In Heyns se bespreking van hierdie gelykenisse skryf hy dat ons in gedagte moet hou dat Jesus hierdie – en ander – gelykenisse vertel het om die skare se verwagting van 'n spoedige koms van die koninkryk te korrigeer. Eintlik wou Hy nie net die skare se foutiewe opvatting oor die koms nie, maar ook hulle beskouing oor die aard van die koninkryk regstel. Heyns wys daarop dat die skare 'n aardse en politieke koninkryksbeskouing gehad het, wat nie verlossing van sonde in vooruitsig gehad het nie maar die politieke bevryding van Israel. Volgens Heyns wil Jesus met hierdie gelykenisse sê dat daar 'n koms in heerlijkheid in die vooruitsig is. Heyns wys ook daarop dat daar ook 'n teenwoordigheid van die koninkryk is in Jesus se afwesigheid tussen sy hemelvaart en die wederkoms, so konkreet en so alledaags, as wat dit maar moontlik is. Dit is na Heyns se interpretasie 'n koninkryk waarin dit gaan om diensknegte aan wie die besittings van hulle Heer toevertrou is, en waarmee hulle moet gaan werk. Die heerlijkheid van die toekomstige koninkryk hang vir Heyns direk saam met die diensknegte se reaksie en word selfs bepaal deur die reaksie van die diensknegte op die uitdelende en opdraggewende handeling van die Heer, wat vertrek het.¹²⁷⁷

Dit beklemtoon net weereens die feit dat die koninkryk van God 'n realiserende werklikheid is, wat reeds in en deur die Persoon en werk van Jesus Christus teenwoordig is, maar nog nie volledig in toekomstige heerlijkheid teenwoordig is nie.

Volgens Heyns mag die menslike verantwoordelikheid nie afneem, namate die eindgebeure rondom die wederkoms van Christus nie so spoedig plaasvind, soos wat hulle dalk verwag het nie. Dat die afrekening eers ná 'n lang afwesigheid van die heer plaasvind, gee aan die knegte 'n goeie geleentheid om hulle verhouding met betrekking tot die opdrag van hulle heer deeglik te

---

¹²⁷⁷ Heyns JA, *Die Nuwe Testament en die koninkryk*, 1994, 60-61.

oordink en natuurlik ook met toewyding uit te voer. Heyns wys daarop dat die langdurige afwesigheid egter net vir twee knegte tot seën was. Vir die derde was dit 'n ramp, want hoe langer die heer weggebly het hoe meer het hy oortuig geword van die korrektheid van sy optrede en daarom het hy volhard in sy ongehoorsaamheid teenoor sy heer. Heyns kom hieruit tot die gevolgtrekking dat die wyse waarop die tyd van sy afwesigheid bestee sou word, nie van die heer afgehang het nie, maar van elke kneg self. Hiermee wil Heyns die huidige tussentyd religieus-eksistensiële kwalifiseer. Heyns stem dus nie saam met die aanhangers van die konsekwente eskatologie van Albert Schweitzer, wat dink dat die Bybel konsekwent, dit wil sê, uitsluitlik toekomstig oor die eskatologie praat nie.¹²⁷⁸

Teenoor hierdie konsekwente eskatologie, het Heyns 'n meer gebalanseerde standpunt. Heyns fokus nie net eensydig op die Skrifgedeeltes wat oor die skynbaar spoedige wederkoms van Christus handel nie, maar hy fokus ook op die ander teksverse wat aandui dat die wederkoms eers na verloop van tyd kan plaasvind, sonder om dié twee skynbaar teenstrydige standpunte gedwonge met mekaar te versoen of te harmonieer.

Wanneer die onderskeid tussen die realisering van die koninkryk van God en die eskatologiese vervulling van die koninkryk van God egter gehandhaaf word, sou daar geredeneer kon word dat die sogenaamde “naby tekste” verwys na die realisering van die koninkryk van God, en die “lank talm” tekste verwys na die wederkoms van Christus en die daarmee gepaardgaande eskatologiese vervulling van die koninkryk van God. Wanneer verder in gedagte gehou word dat die koms van die koninkryk, die wederkoms van Jesus Christus, en die eindtyd wat naby is, nie na presies dieselfde saak of gebeurtenis verwys nie, en ook nie identiese sinonieme begrippe is nie, word dit duidelik dat die skynbare teenstrydighede eerder berus op gebrekkige onderskeidings tussen die realisering van die koninkryk van God, die wederkoms van Jesus Christus en die eskatologiese vervulling van die koninkryk van God. Sodoende word die skynbare teenstrydighede ook uit die weg geruim en na die “reeds”, maar “nog

---

¹²⁷⁸ Heyns JA, *Dogmatiek*, 1981, 414.

nie” spanningsveld verplaas. In dié verband is die volgende teksgedeeltes van kardinale belang, al het Heyns nie in hierdie opsig direk daarna verwys nie:

Hierdie teksverse behoort ook te bewys dat dit belangrik is om die onderskeid tussen die realisering van die koninkryk van God en die eskatologiese vervulling van die koninkryk van God, ook in hierdie verband, konsekwent te handhaaf. In Matteus 16:28 lees ons: “Dit verseker Ek julle: Daar is party van dié wat hier staan wat beslis nie sal sterwe voordat hulle die Seun van die mens in sy koninkryk sien kom het nie.”¹²⁷⁹

Hoe kon Jesus so ‘n uitlating maak, as Hy nie die dag en die uur van die wederkoms geken het nie? Praat Hy in hierdie teksvers regtig van die wederkoms, of bedoel Hy dalk iets anders?

Indien Jesus hier verwys het na die tydstop van sy wederkoms, sou Hy inderdaad ‘n leuenaar en ‘n vals profeet genoem kon word. Dit sou ondenkbaar en selfs Godslasterlik wees!

‘n Moontlike uitweg sou wees om te redeneer dat Jesus nie verwys het na ‘n letterlike en fisiese sterwe nie, maar ‘n geestelike sterwe. Die wat in Hom glo, het die ewige lewe en sal in alle ewigheid nooit sterf (geestelik) nie,¹²⁸⁰ maar ek kry niks in die konteks wat hierdie moontlike verklaring bevestig nie.

As Jesus nie van die wederkoms praat nie, wat bedoel Hy dan met die frase: “die Seun van die mens in sy koninkryk sien kom”? Daar word vermoed dat Hy daarmee verwys na die realisering van die koninkryk van God en nie na die eskatologiese vervulling van die koninkryk van God of die wederkoms nie. In hierdie teksvers gaan dit om die realisering van die koninkryk van God, wat die omstanders en luisteraars gesien en beleef het, in die verlossingswerk van Jesus Christus en selfs in die hemelvaart. Die koms van die koninkryk gaan tog soteriologies gesproke, gepaard met die wedergeboorte, geloof en bekering van

---

¹²⁷⁹ Gundry RH, *aw*, 341-342.

¹²⁸⁰ Vergelyk Johannes 11:26 waar Jesus die sterwensbegrip in ‘n geestelike sin gebruik het. Sien Brown RE, *aw*, 1984, 425, asook Schnackenburg R, *aw*, 1980, 330-332.

die gelowige, en alles wat daarmee gepaardgaan. Mense wat dus deur Jesus Christus verlos is, het inderdaad die koms van die koninkryk beleef!

Dit gaan dus nie in Matteus 16:28 oor die eskatologiese vervulling van die koninkryk van God nie, alhoewel die voorafgaande vers, Matteus 16:27 duidelik en ondubbelsinnig na die wederkoms van Jesus Christus verwys. Dit was dus nie die wederkoms of die eskatologiese vervulling van die koninkryk van God wat nog in die leeftyd van Jesus se toehoorders sou plaasvind nie, maar die realisering van die koninkryk van God wat hoofsaaklik soteriologies plaasvind. Dit word bewys deur die feit dat Jesus nie in vers 28 weer van die wederkoms melding maak nie, maar van die koms van die koninkryk. Verder moet daarop gelet word dat die konteks waarin hierdie vers voorkom, te doen het met die navolging van Jesus Christus, wat die soteriologiese toegang tot die koninkryk van God in die oog het. Jesus se hoorders het dus inderdaad die koms van die koninkryk aanskou, voordat hulle gesterf het, omdat hulle gesien en beleef het, hoedat mense deur hulle geloof in Jesus Christus verlossing ontvang het.

Hierdie vermoede word bevestig wanneer 'n vergelykende studie gedoen word van die sinoptiese Evangelies, waar gelykluidende uitsprake van Jesus vermeld word, naamlik: Matteus 24:34, Markus 13:30, asook Lukas 21:32. Daar lees ons: "Dit verseker Ek julle: Nog in die leeftyd van hierdie geslag sal (dit alles – Matteus en Markus) (al hierdie dinge – Lukas) gebeur." Al drie Evangelies vertoon opvallende, byna woord vir woord ooreenkomste.

Soos in die vorige teksvers, waarin verwys is na "party wat hier staan nie sal sterwe voordat hulle dit gesien het nie", word in hierdie drie teksverse gepraat van "in die leeftyd van hierdie geslag". Waar Jesus in Matteus 16:28 gepraat het van "die koms van die Seun van die Mens in sy koninkryk", praat Hy hier van "dit alles" of "al hierdie dinge". Dit alles, of al hierdie dinge verwys na die voorafgaande gedeeltes, wat begin met die vrae van die dissipels in Matteus 24:3: "Sê vir ons, wanneer sal hierdie dinge gebeur en wat sal die teken van u koms en van die einde van hierdie wêreld wees?"

Die dissipels wou twee dinge by Jesus weet. Eerstens wou hulle weet wanneer “hierdie dinge” sal gebeur, verwysende na die direk voorafgaande profesie van Jesus, naamlik dat die tempel verwoes sal word, iets wat in ongeveer 70NC, inderdaad in die leeftyd van daardie geslag, gebeur het. In die tweede plek wou hulle weet wat die teken van Jesus se koms en die einde van hierdie wêreld sal wees.

In sy antwoord aan sy dissipels, het Jesus nie probeer voorspel op watter tydstip die wederkoms en die daarmee gepaardgaande einde van die wêreld sou wees nie. Deur melding te maak van die vals profete, die vals christusse, die oorloë en die gerugte van oorloë, die verdrukking, vervolging, afvalligheid, en die ander sogenaamde “tekens van die tyd”, wat reeds bespreek is, wou Hy ook nie ‘n aanduiding van die tydstip van die wederkoms gee nie. Hy sê intendeel dat dit moet kom, maar dit is nog nie die einde nie (Matteus 24:6) en dat dit soos geboortepyne is (Matteus 24:8). Die einde sal eers kom wanneer al die nasies die getuienis van die evangelie van die koninkryk, wat oor die hele wêreld verkondig moet word, gehoor het (Matteus 24:14).¹²⁸¹

In Matteus 24:32-33¹²⁸² en in Markus 13:28 en 29¹²⁸³ verwys Jesus sy toehoorders na die voorbeeld van die vyeboom. Net soos wat ‘n mens weet dat die somer naby is wanneer ‘n vyeboom begin bot, net so moet hulle weet dat die dinge waarvan Hy in die profetiese rede gepraat het, die sogenaamde “tekens van die tyd” ook ‘n aanduiding is dat die tyd naby is. Lukas gee vir ons ‘n nadere aanduiding van wat met “die tyd” wat naby is, bedoel word, wanneer hy skryf in 21:31: “Net so moet julle ook, wanneer julle hierdie dinge sien gebeur, weet dat die koninkryk van God naby is.”

Oor die dag en die uur van die wederkoms, sê Jesus in die daaropvolgende gedeelte (Matteus 24:36-44) dat dit onbekend aan almal, behalwe die Vader is, en dat dit skielik en onverwags sal kom. Daarna vertel Hy die gelykenisse van die getroue en ontroue slawe (Matteus 24:45-51), van die tien meisies (Matteus

---

¹²⁸¹ Vergelyk Gundry RH, *aw*, 475-481.

¹²⁸² Vergelyk Gundry RH, *aw*, 489-491.

¹²⁸³ Sien Anderson H, *aw*, 299-302.

25:1-13), en die gelykenis van die muntstukke (Matteus 25:14-30), om te verduidelik dat daar wel tyd kan verloop, voordat die wederkoms en die daarmee gepaardgaande einde van die wêreld, of die eskatologiese vervulling van die koninkryk van God, soos ons dit noem, gaan plaasvind.

Die tydstip van die realisering van die koninkryk van God het dus alreeds in die leeftyd van daardie geslag aangebreek, maar die tydstip van die eskatologiese vervulling van die koninkryk van God is nie alleen onbekend nie, dit is ook iets wat eers later kan aanbreek.

Die onderskeid tussen die realisering van die koninkryk van God en die eskatologiese vervulling van die koninkryk van God is dus uiters noodsaaklik, al is dit nie uitdrukings wat woordeliks in die Bybel voorkom nie, omdat dit ons help om hierdie skynbare moeilikhede op te los en in die regte perspektief te plaas.

Nog 'n teksgedeelte wat verreken sal moet word, is Johannes 21:20-23, waarin Petrus van Jesus wou weet wat van Johannes gaan word, nadat Jesus te kenne gegee het met watter dood Petrus vir God sou verheerlik. Jesus se antwoord aan Petrus was: "As ek wil hê dat hy in die lewe moet bly totdat ek weer kom, is dit nie jou saak nie. Volg jy My!"¹²⁸⁴

Hierdie uitspraak van Jesus is verkeerdelik geïnterpreteer en daar is as gevolg daarvan 'n gerug versprei, dat Johannes nie sou sterwe nie. Johannes beklemtoon in vers 23 dat Jesus nie gesê het dat Johannes nie sou sterwe nie, maar dat die omstandighede van Johannes se toekoms, of hy nou tydens die wederkoms steeds gaan lewe, (of nie), nie iets is waarvoor Petrus bekommerd moet wees nie. Petrus, en saam met hom eintlik al die gelowiges, moet Jesus volg, ongeag 'n toekoms van vervolging.¹²⁸⁵

So gesien, help die onderskeiding tussen die realisering- en die eskatologiese vervulling van die koninkryk van God ons, om nie die dag en die uur van die

---

¹²⁸⁴ Vergelyk Brown RE, *aw*, 1984, 1120-1122.

¹²⁸⁵ Vergelyk Brown RE, *aw*, 1984, 1117-1122.

wederkoms te verwar met die koms of realisering van die koninkryk van God nie.

Daarmee word nie gesê dat die “Nah-erwartung” problematiek oorvereenvoudig moet word nie, maar wel dat dit in die perspektief van die dogmatologiese onderskeid tussen die realisering van die koninkryk van God en die eskatologiese vervulling van die koninkryk van God, nie ‘n onoorkombare struikelblok hoef te wees nie.

3. Kan dogmatologiese onderskeidings in die Koninkryksleer moontlike antwoorde bied?

Ja, inderdaad, sou ons kon antwoord, maar dit sou eintlik van enige ander moontlike teologiese oplossings wat in die loop van die geskiedenis aangebied is, ook waar kon wees. Daarom is die vraag wat ons hier interesseer of die moontlike antwoorde wat hierdie dogmatologiese onderskeidings in die Koninkryksleer bied, vir die teologie waardevol kan wees.

Daar is, soos reeds vermeld, by sommige mense ‘n aversie teenoor dogmatiek te bespeur. Die wysgerige aanslag van sommige dogmatici, Heyns ingesluit, kan dalk hiertoe ook ‘n bydrae gelewer het. Daar word dikwels gepleit vir ‘n meer eksegetiese benadering in die dogmatiek, of dan ten minste ‘n verdiskontering van die insigte van die kritiese Bybelwetenskap.¹²⁸⁶

Onverantwoordelike Skrifgebruik is vir die teologie gevaarlik. Dit was nooit Heyns se bedoeling om die Skrif op ‘n onverantwoordelike wyse te gebruik nie. Inteendeel, die kere wat daar wel “onverantwoordelikhede” ingesluit het, is eerder die uitsondering, as die reël. ‘n Mens is nou maar eenmaal geneig om die verkeerdhede, hoe gering ook al, eerste raak te sien en jouself selfs daarteen blind te staar, in die vorming van jou eie persepsies.

---

¹²⁸⁶ Sien byvoorbeeld Le Roux JH, *aw*, 1994, 42.

As dogmatiek dan negatief ervaar en beleef word, op grond van sekere persepsies, is dit beslis nie nodig om dogmatiek as sodanig af te skryf nie. Dit sou ook nie wys wees om Heyns se teologie af te skryf, omdat dit van wysgerige invloede getuig of hier en daar verkeerde teksverwysings bevat nie. Heyns kan, sonder vrees vir teenspraak, beskou word as die vrugbaarste teoloog wat Suid-Afrika tot op hede opgelewer het. Sy wysgerige inslag, sy wetenskapsbeskouing en teologiese metodiek het hom juis gehelp om waardevolle dogmatologiese onderskeidings in die Koninkryksleer raak te sien. Al het hy dit nie altyd konsekwent gehandhaaf en orals ewe veel verdiskonteer nie, beteken dit nie dat hierdie onderskeidings nutteloos is nie.

Hierdie dogmatologiese onderskeidings in die Koninkryksleer moet dus inderdaad as waardevol gereken word, juis omdat dit vir ons handige denkinstrumente word, waardeur uiters moeilike teologiese vraagstukke op 'n sinvolle manier, redelik goed beheer kan word. Die gevaar wat ons egter doelbewus sal moet vermy, is om hierdie onderskeidings op die Skrif van buite af te forseer. As die Skrifgetuigenis die teendeel laat blyk, sal die dogmatologiese onderskeidings die knie moet buig.

4. Gevolgtrekking:

Daarmee het ons dan aan die einde gekom van die sesde hoofstuk, waarin die probleemoplossingsvermoë van die waardevolle dogmatologiese onderskeidings wat Heyns in sy Koninkryksleer aangetoon het, getoets kon word aan die hand van enkele moeilike teologiese vraagstukke. Dit is my oortuiging dat hierdie onderskeidings tog oor probleemoplossingsvermoë beskik. Daarom behoort ons hierdie onderskeidings konsekwent te handhaaf. In so 'n kwalitatiewe literatuurstudie soos hierdie, sou daar geredeneer kon word, dat enige hipotese positief getoets kan word, aangesien die navorser se interpretasie van die literatuur grootliks 'n bepalende faktor is. Ten spyte daarvan, is dit my oortuiging dat hierdie onderskeidings tog 'n bruikbare hanteringsinstrument kan wees en daarmee is die sekondêre navorsingsdoelwit, wat in die inleiding tot die proefskrif geformuleer is, dus bereik.